

**BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA**

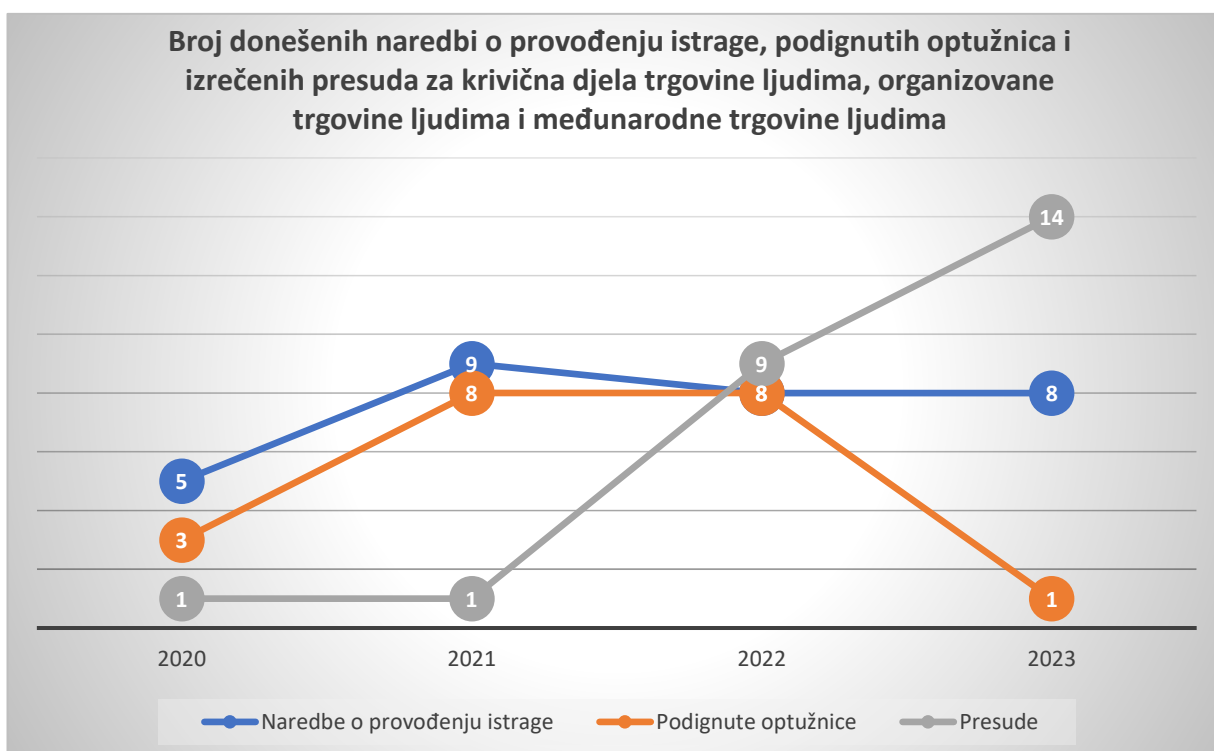
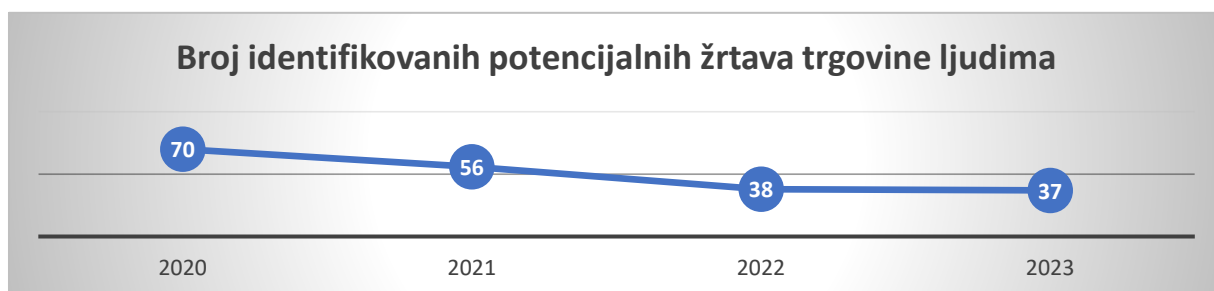
**STRATEGIJA SUPROTSTAVLJANJA
TRGOVINI LJUDIMA U BOSNI I HERCEGOVINI**

2024 – 2027

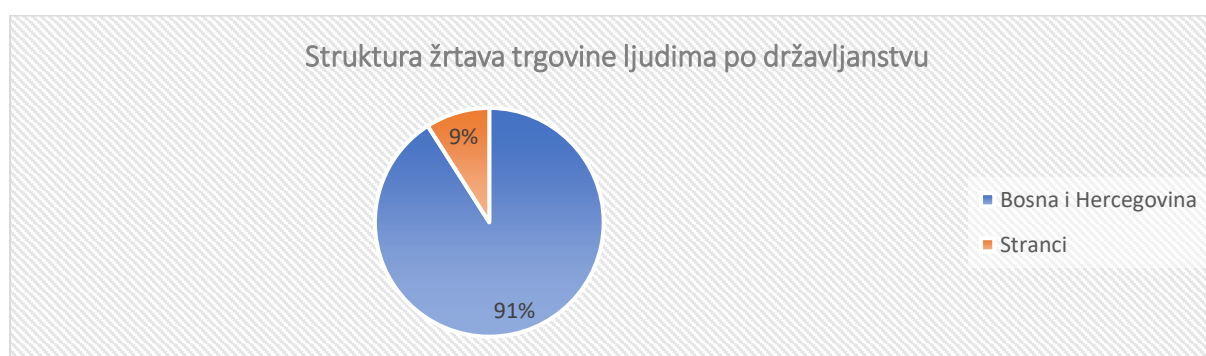
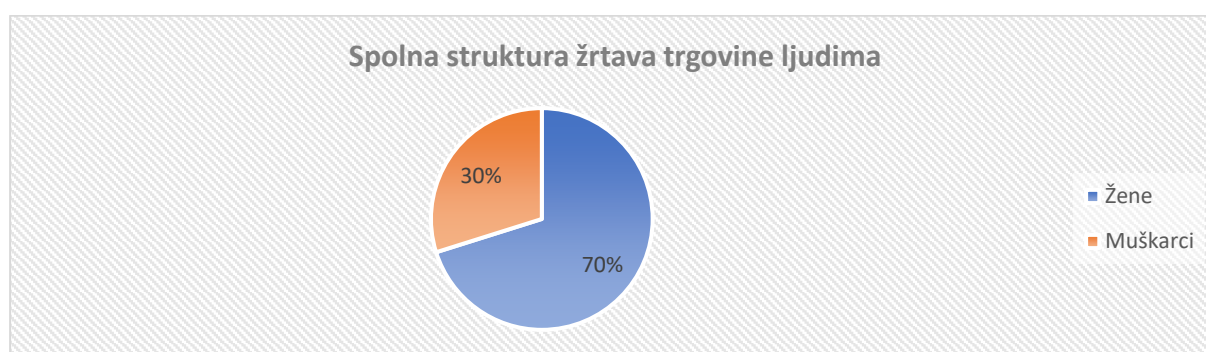
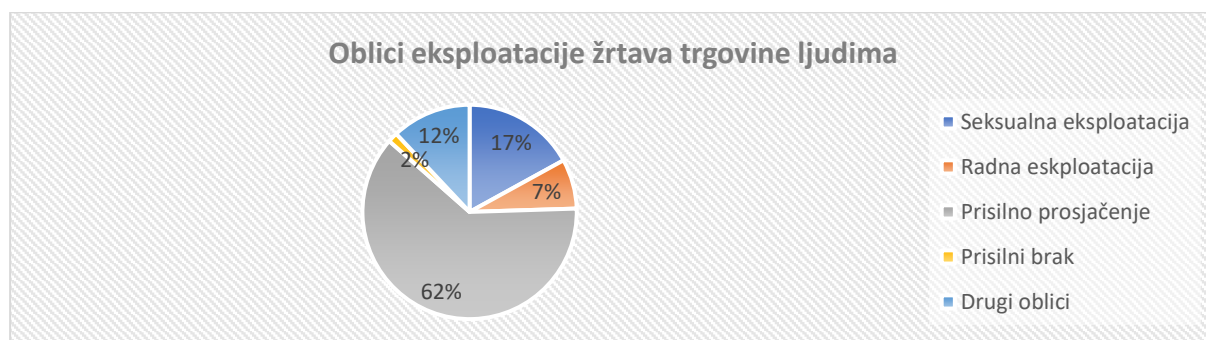
UVOD

Trgovina ljudima teško je i složeno krivično djelo čije su žrtve najčešće žene i djeca, te koje često ima karakteristike organizovanog i prekograničnog kriminaliteta. Trgovina ljudima donosi velike ilegalne zarade, te pritom uzrokuje patnju žrtava i velike troškove za društvo. Iako je u posljednjim godinama ostvaren napredak u jačanju odgovora Bosne i Hercegovine na trgovinu ljudima, svaka ranjiva osoba i dalje je u velikoj opasnosti od toga da postane žrtva trgovine ljudima. Trgovina ljudima je ujedno i teško kršenje ljudskih prava zagwarantiranih međunarodnim pravom, Ustavom Bosne i Hercegovine, entitetskim ustavima i Statutom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Trgovina ljudima ugrožava društvenu koheziju, vladavinu prava i održivi razvoj, te ima negativne socijalne, zdravstvene, obrazovne i kulturološke utjecaje.

Bosna i Hercegovina je zemlja porijekla, tranzita i odredišta za trgovinu ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja, činjenja krivičnih djela, prostitucije i drugih oblika seksualne eksploatacije, radne eksploatacije, služenja u domaćinstvu i prisilnih brakova. Trgovci ljudima eksploatišu domaće i strane žrtve u Bosni i Hercegovini, te eksploatiraju žrtve iz Bosne i Hercegovine u drugim zemljama. Tokom perioda važenja prethodne Strategije suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020 – 2023 zabilježeni su trendovi smanjenja broja identifikovanih potencijalnih žrtava trgovine ljudima uz istovremeno povećanje broja naredbi za provođenje istraga i podignutih optužnica kao i broja izrečenih presuda. Statistički podaci su predstavljeni u sljedećim grafikonima:

Najčešći oblici eksploatacije žrtava trgovine ljudima u tom periodu su bili prisilno prosjačenje i seksualna eksploatacija, većinom ženama i djecom, državljanima Bosne i Hercegovine. Statistički podaci o oblicima eksploatacije, spolnoj, starosnoj strukturi, te državljanstvu žrtava trgovine ljudima predstavljeni su u sljedećim grafikonima:

S obzirom na to da je iz gore predstavljenih statističkih podataka vidljivo da je trgovina ljudima i dalje prisutna u Bosni i Hercegovini, neophodno je da svi nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini definišu svoje proaktivne politike suprotstavljanja trgovini ljudima za naredni četverogodišnji period, usmjerene na jačanje pravnog i institucionalnog okvira i mehanizama koordinacije u borbi protiv trgovine ljudima, prevenciju, krivično gonjenje počinitelaca krivičnih djela trgovine

ljudima, zaštite i pomoći žrtvama trgovine ljudima, smanjenje potražnje za uslugama žrtava trgovine ljudima, te jačanju bilateralne i multilateralne međunarodne saradnje.

U svrhu provođenja strategije, odnosno radi ispunjavanja općeg cilja i specifičnih strateških ciljeva, prioriteta u djelovanju i provođenju strateških mjera, prilikom razvijanja akcionih planova na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, programi i aktivnosti će biti usmjerene prema trgovini ljudima u sljedećim oblicima eksploatacije žrtava trgovine ljudima: prostitucije i drugih oblika seksualne eksploatacije, radne eksploatacije i služenja, seksualne eksploatacije i pornografije u digitalnom okruženju, prisilnog prosjačenja, prisilnog činjenja krivičnih djela, prisilnog sklapanja brakova i svim oblicima eksploatacije prisutnim unutar mješovitih migracionih tokova kroz Bosnu i Hercegovinu.

Provođenjem politika definiranih u ovoj strategiji, Bosna i Hercegovina će, pored ispunjavanja općeg i posebnih strateških ciljeva na sprečavanju, suzbijanju i borbi protiv trgovine ljudima, unaprijediti ispunjavanje svojih obaveza koje proističu iz niza međunarodnih dokumenata, prvenstveno Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta i njenog pratećeg Protokola o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom i Konvencije Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, te nastojati ispuniti navedene preporuke u relevantnim izvještajima Vijeća Evrope, Evropske unije, Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) i Državnog sekretarijata Sjedinjenih Američkih Država.

Posebno, provođenjem politika definiranih u ovoj strategiji, vlasti u Bosni i Hercegovini će također nastaviti sa ispunjavanjem preporuka Grupe eksperata Vijeća Evrope iz Izvještaja o trećem krugu evaluacije iz 2022. godine, zatim preporuka Evropske komisije iz „Analitičkog izvještaja uz Mišljenje o zahtjevu za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji“ iz 2019. godine, te iz „Izvještaja Misije stručne procjene Evropske komisije o borbi protiv trgovine ljudima“ koja je provedena 2018. godine, te ostvariti napredak u ispunjavanju obaveza iz Direktive 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. aprila 2011. godine o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima. Provođenje politika definisanih u strategiji će biti usmjerene i na ispunjavanje preporuka iz Izvještaja o provedenoj evaluaciji ispunjavanja prethodne strategije.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine i institucije u Bosni i Hercegovini u skladu sa svojim nadležnostima ovom strategijom potvrđuju svoje obaveze utvrđene međunarodnim i domaćim pravom i usvajaju politike za zaštitu ranjivih pojedinaca od toga da postanu žrtve trgovine ljudima, osnaživanje žrtava, krivično gonjenje počinitelaca krivičnih djela trgovine ljudima i zaštitu osnovnih društvenih vrijednosti sa posebnom pažnjom na najranjivije kategorije: žene, djecu i pripadnike manjinskih grupa.

Strateške mjere navedene u ovoj strategiji provodit će se u vremenskom razdoblju od 2024. do 2027. godine, a strateški opći i posebni ciljevi će se nastojati ispuniti do kraja perioda implementacije strategije. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine će biti spremno brzo reagovati na nove razvoje događaja ili trendova, stalno prateći i analizirajući stanje trgovine ljudima i smjerove u kojima se trgovina ljudima razvija u Bosni i Hercegovini i izvan nje, te izmijeniti ili dopuniti strategiju, pri tome se držeći vodećih načela definisanih strategijom.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine i institucije u Bosni i Hercegovini u skladu sa svojim nadležnostima će predano raditi na pravovremenoj i djelotvornoj implementaciji ove strategije. S obzirom na to da na suprotstavljanju trgovini ljudima trebaju raditi svi nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini, Vijeće ministara će preporučiti vladama Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, kantona i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine da usvoje akcione planove

za implementaciju strategije i sa njima će blisko saradivati, kao i sa međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama kako bi se maksimalno povećao učinak predviđenih mjera.

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine će osigurati koordinaciju institucija Bosne i Hercegovine, entiteta, kantona i Brčko distrikta, međunarodnih i nevladinih organizacija u implementaciji ove strategije, te jednom godišnje izvještavati Vijeće ministara Bosne i Hercegovine o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini i implementaciji ove strategije.

I VODEĆA NAČELA STRATEGIJE

Sveobuhvatan i usklađen odgovor svih struktura i nivoa vlasti, te civilnog društva, kao i njihova koordinacija i saradnja u suprotstavljanju trgovini ljudima zahtjeva usaglašena načela, u skladu sa kojima će ove aktivnosti biti vođene i koja će osigurati da djelovanje nadležnih institucija i civilnog društva bude zasnovano na visokim standardima. Vlasti i civilno društvo će u provođenju aktivnosti na provođenju strategije djelovati u skladu sa sljedećim načelima:

Poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda: sve aktivnosti institucija vlasti i organizacija civilnog društva će polaziti od činjenice da su ljudska prava i osnovne slobode žrtava trgovine ljudima i njihovo dostojanstvo od najveće važnosti i da se ona moraju poštovati, te da se svakoj žrtvi moraju pružiti sva potrebna pomoć i zaštita. Posebno je važno osigurati sva međunarodnim i domaćim pravnim propisima zagwarantirana prava žrtvama trgovine ljudima, uključujući prava na zaštitu, pomoć i podršku, nezavisno od formalnog pokretanja krivičnog postupka uz participaciju žrtava trgovine ljudima u ostvarivanju prava.

Učešće i odgovornost vlasti: obaveza države da zaštiti prava i slobode svojih građana podrazumijeva i odgovornost za stvaranje uslova u kojima je svaka osoba na njenoj teritoriji sigurna od nasilja. Vlasti u Bosni i Hercegovini su dužne da uspostavom organizovanog, efikasnog i održivog sistema za borbu protiv trgovine ljudima suzbiju trgovinu ljudima, a žrtvama pruže zaštitu i pomoć.

Interdisciplinarni i multisektorski pristup: trgovina ljudima je kompleksan problem i njegovo rješavanje podrazumijeva koordiniran, interdisciplinarni i multisektorski pristup usmjeren na prevenciju, zaštitu svjedoka i žrtava, krivično gonjenje trgovaca ljudima i korisnika usluga žrtava trgovine ljudima, jačanje međunarodne saradnje i partnerstva svih aktera. Samo koordinirane aktivnosti i podjednak napredak u svakom od tih polja mogu ostvariti vidljive rezultate u suzbijanju trgovine ljudima.

Nediskriminacija: često su uzroci i povodi trgovine ljudima povezani s diskriminacijom po bilo kom osnovu, posebno manjinskih i ranjivih društvenih grupa, diskriminatorskom i restriktivnom politikom migracija i diskriminaciji zasnovanoj na spolu, te predrasudama vezanim za pružanje seksualnih usluga. Stoga, aktivnosti suzbijanja trgovine ljudima moraju biti utemeljene na zabrani diskriminatorskih praksi.

Uključivanje šire društvene zajednice: kompleksnost suprotstavljanja trgovini ljudima zahtijeva uključivanje šire društvene zajednice, a posebno organizacija civilnog društva i poslovnog sektora kako bi se osigurao uspjeh u suprotstavljanju ovoj pojavi. Zbog toga je potrebno pronaći pristup koji će omogućiti iskorištavanje resursa civilnog društva i razvijati mehanizme saradnje i koordinacije aktivnosti.

Održivost: planiranje zasnovano na realnim resursima je osnovni model koji treba osigurati održivost predviđenih aktivnosti u suprotstavljanju trgovini ljudima. Dodatno, prilikom planiranja i provođenja strateških aktivnosti, treba uzeti u obzir oslanjanje na raspoložive resurse, izvore finansiranja i koordinaciju podrške.

Međunarodna i regionalna saradnja: trgovina ljudima je često prekogranične prirode, što podrazumijeva da je za njeno suzbijanje potrebno izgraditi efikasne mehanizme saradnje na regionalnom i međunarodnom nivou u prevenciji, krivičnom gonjenju počinitelja, te zaštiti i pomoći žrtvama trgovine ljudima.

Zaštita i poštovanje prava djece: sve aktivnosti preduzete u vezi s djecom žrtvama i djecom pod rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima će se zasnivati na međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava, posebno principima zaštite i poštovanja prava djece utvrđenim u Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i Opcionim protokolom o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji. Djeca žrtve imaju pravo na posebne mjere zaštite, bez obzira na njihov pravni status žrtve ili svjedoka, u skladu s njihovim posebnim pravima i potrebama. U postupanju sa djecom pod rizikom i djecom žrtvama, njihov najbolji interes mora biti primaran.

Rodno specifični pristup: posebnosti trgovine ljudima se odražavaju i u razlikama trgovine ženama i muškarcima, kod oblika eksploatacije žrtava i načina regrutiranja. Iz tog razloga mjere pomoći i podrške žrtvama trebaju biti rodno specifične, uzimajući u obzir različite potrebe muških i ženskih žrtava, te je potrebno integrisati rodno osjetljivi pristup u Strategiju i akcione planove za provođenje Strategije.

II STRATEŠKI CILJEVI I MJERE

OPĆI CILJ

Osigurati stalan, sveobuhvatan i održiv odgovor društva na trgovinu ljudima kroz ojačan pravni i institucionalni okvir i mehanizme koordinacije u borbi protiv trgovine ljudima, prevenciju, krivično gonjenje počinitelja krivičnih djela trgovine ljudima, zaštitu i pomoć žrtvama trgovine ljudima, smanjenje potražnje za uslugama žrtava trgovine ljudima, te međunarodnu saradnju na bilateralnom i multilateralnom osnovu.

POSEBNI CILJ 1 – Politički, pravni i institucionalni okvir i mehanizmi koordinacije

Unaprijediti politički, pravni i institucionalni okvir i ojačati funkcionalne i održive mehanizme koordinacije za suprotstavljanje trgovini ljudima kroz prevenciju, krivično gonjenje počinitelja krivičnih djela trgovine ljudima i pomoć i zaštitu žrtava, kroz različite sistemski usmjerene strateške mjere od kojih su najvažnije:

1.1. Usvojiti akcione planove za provođenje Strategije

1. Usvojiti akcione planove za provođenje Strategije, kao operativne strateške dokumente zasnovane na ciljevima i mjerama iz ove strategije koji konkretiziraju aktivnosti za njihovo ispunjavanje na način da definiraju aktivnosti, vremenski rok za provođenje, institucije nadležne za provođenje, pokazatelje provođenja i potrebne resurse.
2. Akcione planove će usvojiti Vijeće ministara Bosne i Hercegovine za institucije Bosne i Hercegovine, a vlade entiteta, kantona i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine za institucije iz svoje nadležnosti.
3. U samom procesu definiranja akcionih planova osigurati će se visok nivo transparentnosti, učešća ključnih aktera i predstavnika civilnog društva, poslovne zajednice, te građana, predstavnika Roma i žrtava trgovine ljudima, kao i primjeniti otvorene metode koordinacije (intenzivna dvosmjerna horizontalna i vertikalna koordinacija) kako bi se postigla kohezija Strategije i akcionih planova, a potom i efektivnost provođenja Strategije.
4. Indikatori za praćenje implementacije akcionih planova će biti zasnovani na Strategiji, a moguće i prošireni novim indikatorima specifičnim za određeni nivo vlasti. Na taj način će se osigurati veća održivost postignutih rezultata kroz fokusiranje primarno na sistemski i institucionalna rješenja.
5. Kako bi se poboljšala efektivnost strateških mjera koje se bave podrškom rizičnim grupama, pri izradi akcionih planova, izvršiće se usklađivanje s drugim relevantnim strategijama i akcionim planovima, kao što su Akcioni plan za Rome, akcioni planovi za prevenciju nasilja u porodici i dokumenti koji se odnose na socijalnu inkluziju, obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje i ljudska prava, što može doprinijeti poboljšanju socijalno-ekonomskog položaja Roma i drugih rizičnih društvenih grupa.

1.2. Vršiti stalni monitoring provođenja Strategije i akcionih planova

1. Organizirati efikasno provođenje Strategije putem redovnog monitoringa od strane Monitoring tima za praćenje provođenja strategije, čije članove imenuju Vijeće ministara, vlade entiteta, kantona i Brčko distrikta.
2. Ministarstvo sigurnosti će u saradnji sa Monitoring timom prikupljati, objedinjavati i analizirati podatke o žrtvama trgovine ljudima i krivičnim djelima trgovine ljudima, u skladu sa svim potrebnim mjerama za zaštitu ličnih podataka, uključujući osiguranje povjerljivosti i zaštite osjetljivih podataka.
3. Monitoring tim će sačinjavati i putem Ministarstva sigurnosti dostavljati Vijeću ministara godišnje izvještaje o stanju trgovine ljudima i provođenju Strategije.
4. Monitoring tim može, na osnovu ukazane potrebe, predlagati izmjene i dopune Strategije, te mjere da se sve aktivnosti provođenja strategije odvijaju prema prihvatljivim međunarodnim pravnim i profesionalnim standardima.

1.3. Unaprijediti i ojačati mehanizme koordinacije aktivnosti na suprotstavljanju trgovini ljudima

1. Unaprijediti i ojačati mehanizme koordinacije aktivnosti suprotstavljanja trgovini ljudima, uključujući i sljedeće aktivnosti koordinacionih timova na svim nivoima vlasti:
 - iniciranje i zagovaranje uključivanja borbe protiv trgovine ljudima u političke prioritete vlasti
 - unapređenju međusobne saradnje i koordinacije između institucija i organizacija uključenih u koordinacione timove na svim nivoima vlasti
 - osnaživanje multidisciplinarnog pristupa u radu koordinacionih timova uz učešće vlasti nadležnih za krivično gonjenje, socijalnu zaštitu, zdravstvo, mentalno zdravlje, obrazovanje, besplatnu pravnu pomoć, granicu i strance
 - uključivanje u rad koordinacionih timova organizacija civilnog društva koje rade na prevenciji trgovine ljudima i pružaju direktnu asistenciju i druge usluge pomoći žrtvama, te dnevnih centara za djecu koja rade i žive na ulici ili su u riziku da to postanu, kako bi se unaprijedila prevencija trgovine ljudima, te osigurala odgovarajuća zaštita i pomoć žrtvama
 - ojačati saradnju među različitim koordinacijskim timovima i sa specijaliziranim nevladinim organizacijama kako bi se osigurala koherentnost u cijeloj zemlji u smislu identifikacije žrtava i njihovog pristupa službama za podršku
 - uspostaviti mreže specijalizovanih tužilaca i istražitelja za trgovinu ljudima i promovirati specijalizaciju policije, inspektora za strance, tužilaca i sudija za trgovinu ljudima, te osnažiti djelovanje Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima i organizovane ilegalne migracije
 - osigurati da članovi koordinacijskih i regionalnih monitoring timova dobiju sistematičnu i kontinuiranu obuku o trgovini ljudima i srodnim temama, posebno u onim oblastima koja se u prošlosti nisu bavila slučajevima trgovine ljudima i
 - stvoriti preduslove za efikasan rad koordinacionih timova, uključujući administrativnu i logističku podršku, te dodjelu odgovarajućih sredstva.

1.4. Provoditi istraživanja o trgovini ljudima

1. Provoditi će se istraživanja o fenomenu trgovine ljudima kako bi se bolje razumjelo stanje i trendovi, utvrdili i uklonili nedostaci u pravnom i institucionalnom okviru, te provođenju tih okvira i kako bi se definirale odgovarajuće politike i mjere u oblasti trgovine ljudima općenito, a posebno u odnosu na pojavne oblike trgovine ljudima, te korištenja informacionih i telekomunikacionih tehnologija u trgovini ljudima.
2. Posvetiti posebnu pažnju provođenju primjenjenih istraživanja, čiji rezultati će biti korišteni u planiranju i poduzimanju aktivnosti za prevazilaženje ključnih problema definisanih u istraživanjima na sistematski način, poput razvijanja usklađenih politika, izmjena i dopuna zakona, regulative i smjernica u cilju efikasnije borbe protiv trgovine ljudima, te odgovarajuće primjene postojećih zakona, regulative i smjernica.
3. Provoditi istraživanja koja će u potpunosti sagledati funkcionisanje mehanizma koordinacije borbe protiv trgovine ljudima i referalnog mehanizma za žrtve trgovine ljudima i njihove reintegracije i to s aspekata pravne, regulatorne i institucionalne uređenosti sistema, s aspekta horizontalne i vertikalne sinhroniziranosti i koordinacije institucija, uspostavljenih tijela i drugih aktera, s aspekta problema u funkcioniranju sistema i aktera u tom sistemu.

1.5. Osigurati finansiranje provođenja strategije i akcionih planova

1. Osnajivati će se dalje razvijanje održivog sistem u kojem će budžeti Bosne i Hercegovine, entiteta, Brčko distrikta, kantona, gradova i općina osiguravati finansijsku podršku za provođenje Strategije i akcionih planova i stalnih aktivnosti u suprotstavljanju trgovini ljudima, uključujući obeštećenje žrtava trgovine ljudima, uz istovremeno poticanje međunarodnih donatora da svojim sredstvima doprinesu provođenju strategije i akcionih planova.
2. Inicirati da se u budžetima svih nivoa vlasti planiraju sredstva za implementaciju akcionih planova za borbu protiv trgovine ljudima i naknadu za rad koordinacionih timova.
3. Nastaviti će se izdvajati potrebna finansijska sredstva za sigurne kuće koje vode nevladine organizacije i organizacije koje pružaju pomoć i usluge žrtvama u programima reintegracije nakon izlaska iz sigurnih kuća.

1.6. Uskladiti odredbe krivičnog zakonodavstva s preporukama Vijeća Evrope i Evropske unije

1. Uskladiti odredbe odgovarajućih krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini sa konvencijama Vijeća Evrope vezanih za trgovinu ljudima, preporukama Vijeća Evrope i Evropske unije, a posebno:
 - potpisati i ratificirati Konvenciju Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudskim organima i uskladiti krivično zakonodavstvo s odredbama ove konvencije
 - usvojiti izmjene i dopune u krivičnom zakonodavstvu tako da svi krivični zakoni izričito određuju „prisiljavanje na prosjačenje“ kao oblik eksploatacije
 - usvojiti izmjene i dopune u krivičnom zakonodavstvu tako da svi krivični zakoni propisuju isti minimum kazne za osnovno krivično djelo trgovine ljudima radi harmonizacije s Direktivom 36/2011/EU

- usvojiti izmjene i dopune krivičnih zakona kako bi se osiguralo da služenje, svi oblici seksualnog iskorištavanja, kao i radna eksploatacija, budu inkriminirani
- usvojiti izmjene i dopune zakonodavstva kako bi se roditelji jasnije prepoznali kao osobe koje čine krivično djelo trgovine ljudima (u situacijama kada djeca stupaju u maloljetničke brakove, a naročito u slučajevima dogovorenih brakova, te kada iskorištavaju svoju djecu za prosjačenje), na način da se unaprijede zakonske definicije trgovine ljudima, uključujući jasno određivanje situacija u kojima roditelji ili staratelji mogu biti krivično odgovorni za trgovinu djetetom, te mogućnost preuzimanja krivičnog gonjenja od strane žrtve trgovine ljudima
- uskladiti odredbe odgovarajućih krivičnih zakona s Konvencijom Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja i Istanbulskom konvencijom o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Usklađivanje pojma “dijete” s Konvencijom o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i
- jasno definisati pojam “dijete” u krivičnom zakonodavstvu radi omogućavanja adekvatne primjene zakona i zaštitu maloljetnih osoba od svih oblika zlostavljanja, uključujući trgovinu.

1.7. Unaprijediti i uskladiti propise koji uređuju povezane oblasti koje čine sistem borbe protiv trgovine ljudima (prevencija, zaštita žrtava, obeštećenje, socijalna zaštita, obrazovanje, zdravstvena zaštita, rad itd.)

1. Unaprijediti zakonodavstvo povezanih oblasti koje sačinjavaju sistem borbe protiv trgovine ljudima (prevencija, zaštita žrtava, obeštećenje, socijalna zaštita, obrazovanje, zdravstvena zaštita, rad itd.), kako bi jasno odgovorilo na potrebe žrtava trgovine ljudima.
2. Izgraditi održivi sistem zaštite i podrške za žrtve kroz unapređenje zakona o socijalnoj zaštiti kako bi žrtve trgovine ljudima bile prepoznate, odnosno dobile status korisnika socijalnih mjera i usluga.
3. Usvojiti propise usklađene s međunarodnim standardima kojima će se urediti osnivanje sigurnih kuća, njihova uloga, kriteriji koje moraju ispunjavati za akreditaciju i pravno priznanje od nadležnih institucija, djelokrug rada, prava žrtava koje se nalaze u njima, prava i obaveze osoblja koje radi u sigurnim kućama, mehanizmi finansiranja za redovno i adekvatno finansiranje, izvore finansiranja, kriterija za raspodjelu sredstava, transparentnosti i odgovornosti u trošenju sredstava, uslove smještaja, sigurnosti, psihološke podrške, medicinske njege, pristupa pravdi i pravnim uslugama, edukaciji i drugo.
4. Uspostaviti registar sigurnih kuća, te donijeti i pravilnik o njegovom sadržaju i načinu vođenja.
5. Zakonski urediti poslovanje u lancima snabdijevanja u svrhu sprečavanja radne eksploatacije.

POSEBNI CILJ 2 – PREVENCIJA

Izgraditi ispravno shvaćanje i razumijevanje građana i profesionalaca o trgovini ljudima, njenim oblicima, uzrocima, rizicima i načinu reagiranja u slučajevima prepoznavanja rizičnih situacija i ugroženosti pojedinaca i grupa.

Izgraditi mehanizme za sprečavanje i ograničavanje mogućnosti nastanka i opstajanja trgovine ljudima, koji će poticati pravilnu reakciju organa formalne socijalne kontrole u stvaranju ambijenta osnaživanja društveno prihvatljivih oblika ponašanja i razvijanja održivih sistema ranog upozoravanja o slučajevima trgovine ljudima.

2.1. Provoditi kampanje podizanja svijesti građana

1. Razvijati i provoditi kampanje ciljane na podizanje svijesti građana o trgovini ljudima, njenim oblicima, uzrocima, rizicima i načinu reagiranja u slučajevima prepoznavanja rizičnih situacija i ugroženosti pojedinaca i grupa, uključujući:
 - provođenje sveobuhvatnih kampanja podizanja svijesti o trgovini ljudima za opću javnost, među različitim ciljnim grupama, uključujući djecu, roditelje, nastavnike, pedagoge, socijalne radnike, državne institucije, civilno društvo i širu javnost, te specifičnih kampanja usmjerenih na najranjivije grupe, zasnovane na istraživanjima o stanju i trendovima trgovine ljudima i ocjeni rezultata provedenih preventivnih aktivnosti
 - provođenje kampanje podizanja svijesti o prisilnom prosjačenju kao vidu trgovine ljudima
 - provođenje mjera prevencije trgovine ljudima širenjem informacija i podizanja svijesti o trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije
 - podizanje svijesti o trgovini ljudima putem zloupotreba informacionih i telekomunikacionih tehnologija i
 - podizanje svijesti javnosti o fenomenu trgovine ljudima u pogledu potencijalne eksploatacije s kojom se susreću migranti koji prolaze kroz regiju.
2. Provoditi evaluacije ostvarenja, ishoda i učinka intervencija u aktivnostima podizanja nivoa svijesti o trgovini ljudima.
3. Provoditi kampanje podizanje svijesti građana, profesionalaca iz različitih sektora o štetnosti prosjačenja, prisilnih i ranih brakova, te toga da navedena ponašanja nisu kulturološki fenomen romske zajednice nego krivično djelo propisano krivičnim zakonom.
4. Provoditi aktivnosti na podizanju svijesti unutar romskih zajednica da određena ponašanja (prosjačenje, prisilni i rani brakovi) predstavljaju krivična djela, a ne tradicionalno ponašanje, kroz uključivanje lokalnih i regionalnih romskih lidera.
5. Jačati prevenciju kroz socijalne, ekonomske i druge mjere za rizične grupe, uključujući rad na terenu u romskim i drugim rizičnim zajednicama, unaprijediti rodnu jednakost, suzbijati rodno zasnovano nasilje i osnaživati žene.
6. Podizati svijest među poslodavcima i promovirati mikro-biznise, društvena preduzeća, javno-privatna partnerstva i programe zapošljavanja koje podržava država, sa ciljem stvaranja odgovarajućih radnih prilika za žrtve trgovine ljudima i jačanja efikasnog pristupa tržištu rada za žrtve trgovine ljudima i njihovu ekonomsku i socijalnu inkluziju kroz pružanje stručne obuke i zapošljavanje.

2.2. Unaprijediti prevenciju prisilnog rada

1. Jačati napore na sprečavanju trgovine ljudima u svrhu radnog iskorištavanja, posebno: unapređenjem zakonskih okvira, senzibiliziranjem odgovornih dužnosnika, posebno inspektora rada, inspektora za strance, policijskih službenika i nosilaca pravosudnih funkcija na trgovinu ljudima radi radnog iskorištavanja i na prava žrtava, jačanjem napora na suzbijanju širenja lažnih ponuda za posao internetom, te revidiranjem pravila kojima se osigurava uključivanje aktera tržišta rada i migracije radne snage koji mogu stupiti u kontakt s osobama kojima se trguje radi radne eksploatacije.
2. Intenzivirati rad s privatnim sektorom s ciljem suzbijanja radne eksploatacije, u skladu s Vodećim načelima UN-a o poslovanju i ljudskim pravima i Preporukom Odbora ministara Vijeća Evrope CM/Rec(2016)3 o ljudskim pravima i poslovanju, s ciljem podizanja svijesti o važnoj ulozi i odgovornosti poslovnih subjekata u sprečavanju trgovine ljudima u opskrbnim lancima, i pružanju podrške u rehabilitaciji i oporavku žrtava, te omogućavanju pristupa djelotvornim pravnim lijekovima.
3. Izgraditi i ojačati kapacitete nadležnih institucija za upravljanje migracijama, rad i zapošljavanje da pružaju informacije o sigurnim i legalnim mogućnostima migriranja te pojačati napore na suzbijanju lažnih ponuda za posao, posebno onih koje se šire putem interneta.
4. Promovirati jasne kriterije za zvaničnu registraciju i licenciranje agencija za posredovanje u zapošljavanju, i pojačati nadzor nad zapošljavanjem i privatnim agencijama za zapošljavanje u cilju sprečavanja svih oblika trgovine ljudima.
5. Uspostaviti mehanizme informisanja radnika prije njihovog odlaska iz Bosne i Hercegovine o tome kako prijaviti i tražiti pomoć bez straha od osвете u slučajevima zloupotrebe ili zapadanja u situaciju trgovine ljudima u svrhu prisilne radne eksploatacije.
6. Osigurati pravedne uslove rada za sve zaposlene, bez obzira na njihovo državljanstvo ili porijeklo, uvođenjem efikasne i sveobuhvatne inspeksijske kontrole rada kroz redovne kontrole poslodavaca koji zapošljavaju strane radnike kako bi se provjerilo da li poslodavci poštuju zakonske propise u vezi sa zapošljavanjem stranaca (uslovi radnog vremena, plaća, godišnji odmor i druga prava) u cilju sprečavanja zloupotreba i eksploatacije radne snage.
7. Osigurati dovoljno osoblja i resursa za inspektore rada kako bi im se omogućila vodeća uloga u prevenciji i prepoznavanju trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.
8. Osigurati da inspektori rada, službenici za provođenje zakona i drugi relevantni akteri povećaju rad na terenu kako bi identifikovali žrtve trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, obraćajući posebnu pažnju na rizične sektore, kao što su građevinarstvo, poljoprivreda i ugostiteljstvo.

9. Obučavati inspektore rada, službenike za provođenje zakona, tužioce i sudije u cijeloj zemlji, uključujući i kroz zajedničku obuku o trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije i pravima žrtava.
10. Ojačati saradnju između policijskih službenika, inspektora rada, finansijske policije, poreskih vlasti, sindikata i drugih aktera civilnog društva u cilju identifikacije žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i prikupljanja dokaza potrebnih za uspješno procesuiranje tih slučajeva.
11. Ohrabrivati privatni sektor, sindikate i organizacije civilnog društva da promovišu načela zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda radnika u postupcima javnih nabavki kako bi se prevenirale eksploatatorske situacije koje pogoduju trgovini ljudima.

2.3. Unaprijediti prevenciju trgovine ljudima i radne eksploatacije u lancima snabdjevanja

1. Uspostaviti djelotvorne mehanizme u svrhu djelotvorne borbe protiv trgovine ljudima i radne eksploatacije u lancima snabdjevanja, kroz:
 - redovne i detaljne inspekcije poslovnih subjekata, naročito onih koji djeluju u visokorizičnim sektorima podložnim radnoj eksploataciji
 - uspostavljanje radnih grupa konkretnih privrednih grana koje će se kolektivno baviti pitanjima radne eksploatacije i trgovine ljudima
 - razmjenu najboljih primjera iz prakse, resursa i strategija između poslovnih subjekata koji djeluju unutar sličnih sektora
 - izradu platforme da bi poslovni subjekti mogli u međusobnoj saradnji da se bave izazovima u lancu snabdjevanja, razmjene znanja i koordiniraju napore u borbi protiv eksploatacije
 - podsticanje poslovnih subjekata da usvoje i implementiraju sveobuhvatne procese dužne pažnje u pogledu ljudskih prava unutar njihovih lanaca snabdjevanja
 - pružanje poslovnim subjektima obuka i programa izgradnje kapaciteta u svrhu djelotvorne provedbe procjene rizika, identifikacije nedostataka i poduzimanja proaktivnih mjera
 - održavanje redovnih i svrsishodnih sastanaka poslovnih subjekata, nevladinih organizacija, privrednih komora i vlasti u svrhu borbe protiv radne eksploatacije
 - uspostavu platformi koje promovišu otvoreni dijalog mnoštva aktera, razmjenu znanja i inicijative saradnje u svrhu borbe protiv trgovine ljudima
 - podsticanje aktivnog učešća privrednih komora u okviru angažmana aktera da bi se iskoristio njihov uticaj i resursi, te podigla svijest među članicama o prisilnom radu i trgovini ljudima
 - razvijanje strateških partnerstava sa organizacijama civilnog društva
 - saradnja sa privrednim komorama na uključivanju ljudskih prava i etičkog poslovanja u planove i programe, njegujući kulturu odgovornog poslovanja i
 - nuđenje specijalizovanih obuka i resursa kako bi poslovni subjekti, zaposlenici i akteri stekli znanja i vještine da identifikuju i reaguju na radnu eksploataciju.

2.4. Unaprijediti prevenciju trgovine djecom

1. Senzibilizirati i obučavati profesionalce koji rade s djecom i za djecu kako bi prevenirali trgovinu ljudima kroz povećanje stepena uključenosti djece iz ranjivih grupa u redovno školovanje, te smanjenjem zastupljenosti ove djece u školama za specijalno obrazovanje, vršenje procjene rizika prije vraćanja djece koja su bila trgovana njihovim porodicama i unapređenjem mogućnosti smještaja u hraniteljske porodice.
2. Osigurati kontinuirano funkcionisanje i održivost rada dnevnih centara za djecu koja rade i žive na ulici i djecu u riziku da to postanu, kao i prihvatilišta za djecu standardiziranjem postupaka i metoda rada u tim ustanovama, te osigurati adekvatne finansijske podrške centrima i prihvatilištima kako bi se zajamčila održivost njihovih aktivnosti.
3. Osigurati kontinuirano funkcionisanje i održivost rada domova za nezbrinutu djecu standardiziranjem postupaka i metoda rada u tim ustanovama, te osigurati adekvatne finansijske podrške domovima.
4. Jačati resurse centara i službi za socijalni rad za efikasno obavljanje poslova starateljstva nad djecom žrtvama trgovine ljudima.
5. Podizati svijest o rizicima trgovine ljudima, uključujući vrbovanje i zlostavljanje putem informacionih i telekomunikacionih tehnologija.
6. Izraditi i provoditi programe rehabilitacije djece koja žive i rade na ulici ili su u riziku da to postanu, nudeći njima i njihovim porodicama alternativne mogućnosti kao što su funkcionalno osposobljavanje, mogućnosti zapošljavanja, smještaj u nekom obliku alternativne skrbi, u najboljem interesu djeteta.
7. Povećati smještajne kapacitete prihvatilišta za potrebe hitne zaštite djece koja su u riziku od eksploatacije.
8. Osigurati dovoljno ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za povećanje kapaciteta i poboljšanje uslova u prihvatnim centrima za smještaj sve djece migranata i djece tražilaca azila kojima upravljaju nadležne institucije.
9. Izraditi i provoditi programe suzbijanje predrasuda, stereotipa i diskriminacije prema Romima u sistemima odgoja i obrazovanja.

2.5. Smanjiti potražnju za uslugama žrtava trgovine ljudima

1. Adresirati na adekvatan način problem potražnje za uslugama i korištenja usluga koje su prinudene pružati žrtve, te jasno adresirati i planirati odgovarajuće mjere poput:
 - podizanja svijesti javnosti o kažnjivosti korištenja usluga žrtava trgovine ljudima
 - podizanja svijesti policijskih službenika, tužilaca, sudija, inspektora rada, inspektora za strance i drugih aktera uključenih u borbu protiv trgovine ljudima o kažnjivosti korištenja usluga žrtava trgovine ljudima
 - istraživanje najboljih praksi, metoda i strategija za smanjenje potražnje za uslugama žrtava trgovine ljudima

- podizanje svijesti o odgovornosti i važnoj ulozi medija i civilnog društva u prepoznavanju potražnje kao jednog od osnovnih uzroka trgovine ljudima
- ciljane informativne kampanje koje uključuju, prema potrebi, između ostalog, javne vlasti i kreatore javnih politika i
- preventivne mjere, uključujući obrazovne programe za dječake i djevojčice tokom njihovog školovanja, koje naglašavaju neprihvatljivu prirodu diskriminacije na osnovu spola i njene pogubne posljedice, važnost rodne ravnopravnosti, dostojanstva i integriteta svakog ljudskog bića.

POSEBNI CILJ 3 – KRIVIČNO GONJENJE ZA KRIVIČNA DJELA TRGOVINE LJUDIMA

Unaprijediti otkrivanje i krivično gonjenje počinitelja krivičnih djela trgovine ljudima i povezanih krivičnih djela

3.1. Jačanje odgovora krivičnog pravosuđa na trgovinu ljudima

1. Energično provoditi proaktivne i blagovremene aktivnosti u vezi istraga trgovine ljudima, bez obzira da li je prijava krivičnog djela podnesena ili ne, od samog trenutka saznanja da je počinjeno djelo trgovine ljudima, odnosno od trenutka identifikacije potencijalne žrtve, uz korištenje različitih dokaza među kojima i dokaza pribavljenih korištenjem posebnih istražnih radnji, dokaza iz provedene finansijske istrage, kao i izjava žrtava, a kako bi se smanjila mogućnost retraumatizacije žrtve kroz postupak. Osigurati adekvatno krivično gonjenje i izricanje osuđujućih presuda sa sankcijama u okvirima propisane kazne za trgovinu ljudima, a koja će obezbijediti generalno prevenciju trgovine ljudima.
2. Osigurati kroz mehanizme nadzora i kontrole tužilačkih istraga da se vrši procesuiranje krivičnih djela trgovine ljudima kao takvih, svaki put kada okolnosti slučaja to omogućavaju, radi izbjegavanja pravnih kvalifikacija za srodna krivična djela, gdje su zapriječene blaže kazne radi postizanja generalne prevencije.
3. Postupak pregovaranja o priznanju krivnje i zaključenja sporazuma o priznanju krivice u predmetima trgovine ljudima koristiti srazmjerno u situacijama kada to okolnosti predmeta opravdavaju, pri tome osiguravajući da predložena i dogovorena krivično pravna sankcija ostvaruje svrhu gonjenja i generalnu prevenciju, uz obavezu da sporazum sadrži i odredbe o naknadi materijalne i nematerijalne štete žrtvi trgovine ljudima koju počinitelj treba nadoknaditi prije razmatranja zaključenog sporazuma.
4. Jačati napore u provođenju istraga, procesuiranju i osiguranju osuđujućih presuda u slučajevima trgovine ljudima u svrhu radnog iskorištavanja uz uključivanje inspektora rada i poreznih inspektora.
5. Osigurati sistematičnu i kontinuiranu obuku policijskih službenika, tužilaca, sudija i inspektora za strance o primjeni relevantnih odredbi krivičnih zakona, zakona o krivičnom postupku i drugih propisa koji se odnose na trgovinu ljudima, u okviru Agencije za

školoavanje i stručno usavršavanje kadrova, entitetskih policijskih akademija i centara za edukaciju sudija i tužilaca. Obuke redovno ažurirati kako bi pratile promjene u trgovini ljudima i novim metodama koje koriste trgovci ljudima.

6. Jačati kapacitete u institucijama za provođenje zakona potrebnih za istraživanje složenih predmeta trgovine ljudima.
7. Glavni tužilac će odrediti tužioce koji će postupati u predmetima sa pravnom kvalifikacijom trgovine ljudima i o tome obavijestiti Visoko sudsko i tužilačko vijeće radi sistemskog signiranja ovih predmeta kroz TCMS na tužioce sa specijalizacijom.
8. Obučiti sudije kako bi shvatili težinu djela trgovine ljudima prilikom izricanja presuda i tužioce i sudije upoznati s pitanjem sekundarne traume i pristupima usmjerenim na žrtvu i neophodosti uključivanja službenika za podršku svjedocima suda i tužilaštva u rad sa žrtvama trgovine ljudima.
9. Osigurati angažman sudskih tumača za romski i jezike iz područja iz kojih dolaze migranti, kako bi se osigurala efikasna istraga, te da bi se unaprijedio pristup pravdi za sve građane, bez obzira na njihov jezički ili kulturni identitet.
10. Ulagati u materijalno tehničko opremanje institucija koje se bave borbom protiv trgovine ljudima uključujući relevantne resurse, tehnologije i alate, kako bi se poboljšale njihove sposobnosti da se nose s izazovima trgovine ljudima i pruže adekvatnu podršku žrtvama.
11. Kontinuirano održavati obuke za postupanje sa maloljetnicima u krivičnom postupku i vršiti certifikaciju policajaca, tužilaca i socijalnih radnika, psihologa i pravnih zastupnika, advokata, u skladu sa zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

3.2. Provoditi odredbe o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima

1. Dosljedno provoditi zakonske odredbe, smjernice i obavezna uputstva prema kojima je zabranjeno kažnjavanje žrtava trgovine ljudima za nezakonita djela koja su počinile kao direktnu posljedicu podvrgavanja trgovini ljudima, posebno žrtava trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, prisilnog prosjačenja i prisiljavanja na činjenje krivičnih djela.
2. Provoditi sistematičnu i kontinuiranu obuku policije, inspekcija, tužilaštava i sudova na ovu temu.

3.3. Intenzivirati krivično gonjenje slučajeva korištenja usluga žrtava trgovine ljudima

1. Dosljedno provoditi zakonske odredbe o kažnjavanju korisnika usluga žrtava trgovine ljudima.
2. Provoditi sistematičnu i kontinuiranu obuku policije, inspekcija, tužilaštava i sudova na ovu temu.

3.4. Intenzivirati krivično gonjenje pravnih lica za krivična djela trgovine ljudima

1. Dosljedno provoditi zakonske odredbe o odgovornosti pravnih lica za krivična djela trgovine ljudima.
2. Provoditi sistematičnu i kontinuiranu obuku policije, inspekcija, tužilaštava i sudova na ovu temu.

3.5. Osigurati naknade štete žrtvama trgovine ljudima u krivičnim postupcima

1. Osigurati lakši pristup naknadi štete žrtvama krivičnih djela trgovine ljudima u krivičnom postupku, tako što će ga učiniti suštinskim elementom krivičnog postupka, a ne samo mogućnošću koja sudovima stoji na raspolaganju.
2. Obučiti sudije na temu dodjele odštete u krivičnom postupku, uspostaviti procedure oduzimanja nezakonito stečene imovine od trgovaca ljudima i uvesti djelotvorne metode blagovremene dodjele odštete.
3. U sporazume o priznanju krivice implementirati naknadu štete.
4. Promovisati među tužiocima važnost naknade štete i poduzimanja radnji s ciljem dosuđivanja imovinskopravnog zahtjeva žrtvi u krivičnom postupku.
5. Pozvati Urede za besplatnu pravnu pomoć, nevladine organizacije i advokate da se uključe i da pružaju pravnu pomoć žrtvama u najranijoj fazi postupka, a posebno u odnosu na naknadu štete u krivičnom postupku.

3.6. Poboljšati zaštitu prava žrtava u krivičnim postupcima

1. Ojačati pristup svih nadležnih institucija koje postupaju u okviru krivičnih postupaka za krivična djela trgovine ljudima da u fokusu svog postupanja imaju osobe oštećene ovim krivičnim djelima, odnosno žrtve, što se može postići provođenjem niza aktivnosti, naročito:
 - usvajanje izmjena krivičnog zakonodavstva na način da se definira pojam „žrtve trgovine ljudima” i napravi distinkcija prema „oštećenom”
 - osiguranje da raspoložive mjere budu u praksi potpuno iskorištene za zaštitu žrtava i svjedoka i da se spriječi njihovo zastrašivanje prije, tokom i nakon istrage, kao i sudskih postupaka kroz neophodno uključivanje službenika za podršku svjedocima sudova i tužilaštava
 - osiguranje angažovanja pravnih zastupnika kroz urede za besplatnu pravnu pomoć, nevladine organizacije i advokate za žrtve trgovine ljudima tokom krivičnog postupka, kako bi prava žrtava bila zajamčena tokom cijelog krivičnog postupka i omogućilo tužiocu da se usmjeri isključivo na dokazivanje krivičnog djela
 - osiguranje posebne zaštite prava tokom krivičnog postupka djeci, žrtvama i svjedocima trgovine ljudima, bez obzira na njihovu starosnu dob i oblik eksploatacije kojoj su bili izloženi, u skladu s najboljim interesima djeteta
 - dosljedno korištenje svih raspoloživih mjera za zaštitu žrtava i svjedoka trgovine ljudima i sprečavanje zastrašivanja tokom istrage, kao i tokom i nakon sudskog postupka, posebno koristeći mogućnosti zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka
 - osiguranje zaštite privatnog života i identiteta žrtava trgovine ljudima, izdavanjem

odgovarajućih uputa svim relevantnim stručnjacima i poduzeti mjere kako bi potaknule medije da zaštite identitet i privatni život žrtava trgovine ljudima kroz samoregulaciju ili regulatorne/koreglativne mjere

- donošenje i provođenje politika kojima će se formalno razdvojiti procedure identifikacije žrtava i službene dodjele statusa žrtve od saradnje žrtve u istrazi i krivičnom postupku
- primjena pristupa usmjerenih na žrtvu u krivičnom gonjenju, posebno u slučaju djece i jačati pristup pravdi, kao što je izdvajanje dovoljnih sredstava za nevladine organizacije koje pružaju pravnu pomoć.

3.7. Povećati primjenu mjera oduzimanja imovinske koristi stečene trgovinom ljudima

1. Dosljedno primjenjivati odredbe važećih zakona o oduzimanju imovinske koristi i intenzivirati napore u identifikaciji, privremenom i trajnom oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim djelima trgovine ljudima i omogućiti efikasno upravljanje oduzetom imovinom.
2. Dosljedno primjenjivati procedure oduzimanja nezakonito stečene imovine od trgovaca ljudima i uvesti djelotvorne metode blagovremene dodjele odštete za žrtve trgovine ljudima.
3. Obavezno provoditi finansijske istrage u predmetima trgovine ljudima.

3.8. Unaprijediti odgovor krivičnog pravosuđa u predmetima krivičnih djela sličnih trgovini ljudima kao predmeta trgovine ljudima, kada god je to moguće

1. Jačati odgovor krivičnog pravosuđa na trgovinu ljudima, uključujući:
 - izvršiti unaprijeđenje i usklađivanje odredbi odgovarajućih krivičnih zakona propisivanjem jasne razlike između krivičnih djela trgovine ljudima i srodnih krivičnih djela: iskorištavanje djece za pornografiju, iskorištavanje djece za pornografske predstave, navođenje djeteta na prostituciju, navođenje na prostituciju, zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe, a kako bi se osiguralo da se predmeti u kojima postoje elementi bića krivičnog djela trgovine ljudima procesuiraju kao trgovina ljudima, a ne kao slična krivična djela, koja imaju blažu zapriječenu kaznu ili kao prekršaji
 - proaktivnu i promptnu istragu krivičnih djela trgovine ljudima, bez obzira na to da li je prijava krivičnog djela podnesena ili ne, uz korištenje svih mogućih dokaza, uključujući dokaze prikupljene posebnim istražnim radnjama, finansijske dokaze, dokumente i digitalne dokaze, tako da se manje oslanja na iskaze žrtava ili svjedoka i
 - osigurati kroz mehanizme nadzora i kontrole tužilačkih istraga da se vrši procesuiranje krivičnih djela trgovine ljudima kao takvih, a ne kao lakših krivičnih djela, svaki put kada okolnosti slučaja to dopuštaju, što će rezultirati djelotvornim, razmjernim i odvraćajućim sankcijama.

POSEBNI CILJ 4 – ZAŠTITA ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

Osigurati održive programe i procedure za proaktivnu zaštitu i pomoć za žrtve svih oblika trgovine ljudima, posebno ranjivih grupa

4.1. Unaprijediti identifikaciju žrtava trgovine ljudima

1. Potrebno je poduzimati dodatne aktivnosti na unapređenju postupaka identifikacije žrtava trgovine ljudima, posebno:

- osigurati da službeno identifikovanje žrtava ne zavisi od njihove saradnje s istražnim i tužilačkim organima
- jačati multidisciplinarnu saradnju u procesu identifikacije uključivanjem specijaliziranih organizacija civilnog društva, inspektora rada, socijalnih radnika i drugih profesionalaca i osiguranjem da su obučeni za korištenje alata i pokazatelja za identifikaciju potencijalnih žrtava
- osigurati da svi akteri usvoje proaktivniji pristup i intenziviraju rad na terenu u cilju identifikacije žrtava za sve oblike trgovine ljudima
- nastaviti sa uspostavljanjem mobilnih identifikacionih timova u gradovima i općinama i usvajanjem protokola o postupanju u borbi protiv trgovine ljudima u općinama i gradovima
- unaprijediti otkrivanje potencijalnih žrtava na državnoj granici posebno u migracionim tokovima
- poduzimati dodatne napore kako bi se osiguralo da se prisilno prosjačenje smatra oblikom trgovine ljudima, između ostalog podizanjem svijesti i obukama pravosuđa i policije o prisilnom prosjačenju kao obliku trgovine ljudima
- osigurati da identifikacija žrtava i naknadna zaštita ne zavisi od tužilačke kvalifikacije krivičnog djela kao drugog krivičnog djela, a ne trgovine ljudima, što ne bi trebalo nužno dovesti do ponovnog dodjeljivanja statusa žrtve, uzimajući u obzir da i dalje postoje osnovi za uvjerenje da se radi o žrtvi trgovine ljudima
- pravno normirati postupke i procedure o utvrđivanju različitih oblika trgovine ljudima, odraslih i djece, državljana i stranaca s jasnim spiskom pokazatelja i faktora rizika. Policija, tužioci, sudije i drugi stručnjaci koji prvi dolaze u dodir sa žrtvama trebaju biti obučeni kako primjenjivati takve pravne instrumente
- uključiti obučene kulturološke medijatore u proces identifikacije žrtava trgovine ljudima među migrantima, uključujući djecu bez pratnje i Romima
- pojačati napore u proaktivnoj identifikaciji žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije
- posvetiti veću pažnju otkrivanju žrtava trgovine ljudima među migrantima i tražiocima azila, kroz obuke i izdavanjem jasnih operativnih uputa za profesionalce na prvoj liniji o prepoznavanju i reagiranju na slučajeve trgovine ljudima, te o provođenju rodno i kulturološki osjetljivih intervju s migrantima i tražiocima azila, kao i zapošljavanjem ili angažiranjem na neki drugi način, dovoljnog broja obučениh prevodilaca i kulturalnih medijatora radi djelotvornije interakcije s migrantima i tražiocima azila i
- u nastavne planove i programe uvrstiti temu trgovine ljudima i identifikaciju žrtava trgovine ljudima. U školama uvesti edukaciju nastavnog kadra vezano za reakcije u slučaju sumnje na trgovinu ljudima.

4.2. Unaprijediti opće mjere zaštite i pomoći žrtava trgovine ljudima

1. Osigurati pristup usmjeren na žrtvu u svim poduzetim aktivnostima borbe protiv trgovine ljudima uključujući sljedeće:

- osigurati da sve osobe za koje postoji indicija da su žrtve trgovine ljudima budu informirane pri prvom kontaktu sa službenim i drugim licima o svojim pravima, institucijama i organizacijama koje im mogu pružiti pomoć
- osigurati da sve potencijalne i službeno identificirane žrtve trgovine ljudima, bez obzira na njihovo državljanstvo i status u krivičnom postupku i da li su smještene u sigurne kuće i drugi smještaj, prime pomoć u skladu s individualnim potrebama
- obučiti i dodatno uputiti službenike za provođenje zakona, tužioce, sudije, službenika za podršku svjedocima sudija i tužilaca, članove koordinacijskih timova, kao i osoblje prihvatnih centara za migrante i skloništa za žrtve trgovine ljudima, kako pravilno objasniti žrtvama trgovine ljudima njihova prava, uzimajući u obzir kognitivne vještine i psihičko stanje žrtve
- preduzeti dodatne korake kako bi osigurale dostupnost prevodilaca za različite jezike, uključujući i romski jezik
- definirati set socijalnih mjera i usluga prikladan za žrtve trgovine ljudima tako da odgovaraju potrebama za reintegraciju u društvo, te izraditi programe dugoročne podrške i integracije žrtava trgovine ljudima
- provoditi procjenu sigurnosnih rizika u svim slučajevima trgovine ljudima kroz standardiziran postupak koji će uvažiti i strahove žrtava i osigurati mehanizme za sigurnost i članova uže porodice žrtava trgovine ljudima
- dosljedno se pridržavati propisa kojima se štiti privatnost i identitet svih žrtava trgovine ljudima
- osigurati potpunu primjenu zakonskog perioda „oporavka i odlučivanja” tokom svih postupaka sa žrtvom
- standardizirati usluge pomoći žrtvama u cijeloj zemlji, kao i pristup uslugama pomoći i podrške van sigurnih kuća i specijalizirane usluge pomoći žrtvama trgovine ljudima nezavisno od spola i roda
- uključiti Rome u procese definisanja mjera pružanja pomoći žrtvama
- donijeti standardne operativne procedure u postupcima identifikacije, upućivanja i pružanja pomoći žrtvama trgovine ljudima na svim nivoima vlasti i o međusobnoj saradnji između svih nivoa vlasti
- osigurati nastavak pružanja usluga psihološke podrške žrtvama trgovine ljudima
- ojačati efektivan pristup tržištu rada za žrtve trgovine ljudima i njihovu ekonomsku i društvenu uključenost kroz pružanje stručne obuke i zapošljavanja, podizanje svijesti među poslodavcima i promociju mikro-preduzeća, socijalnih preduzeća i javno-privatnih partnerstava, kao i kroz programe zapošljavanja, s ciljem stvaranja odgovarajućih prilika za zapošljavanje žrtava trgovine ljudima
- provoditi kontinuirane i multidisciplinarnе obuke pripadnika svih nadležnih institucija, na svim nivoima vlasti, u oblastima prevencije trgovine ljudima, identifikacije i postupanja sa žrtvama uključujući obavljanje razgovora sa žrtvama, te njihovog upućivanja u procese podrške i pomoći. Kontinuirana obuka treba biti integrirana u redovne programe obuke različitih profesija, uključujući policajce, inspektore za strance, tužioce, sudije, advokate, službenike za podršku svjedocima sudija i tužilaca, inspektore rada, socijalne radnike, osoblje koje se stara o djeci, osoblje centara za besplatnu pomoć, zdravstveno osoblje, te diplomatsko i konzularno osoblje

- osigurati smještaj u svim kantonima, Brčko distriktu i Republici Srpskoj za žrtve trgovine ljudima u prva 72 sata nakon identifikacije
- osigurati nadzor pružanja usluga korisnicima sigurnih kuća i rada sigurnih kuća od Ministarstva sigurnosti, po metodologiji koju treba usvojiti Ministarstvo sigurnosti
- sačiniti spisak obuka s kurikulumima koje trebaju obavezno proći uposlenici sigurnih kuća
- uspostaviti mehanizme za reintegraciju žrtava trgovine ljudima i
- usvojiti i provoditi smjernice i standarde o pružanju pomoći žrtvama.

4.3. Osigurati posebnu zaštitu žena žrtava trgovine ljudima

1. Osigurati da osobe ženskog spola kao posebno izložene riziku da postanu žrtve trgovine ljudima dobiju posebnu zaštitu, a naročito:

- podržavati programe za ekonomsko osnaživanje žena žrtava trgovine ljudima, a posebno žena iz ugroženih (marginaliziranih) grupa
- osigurati da u istragama za krivična djela trgovine ljudima u kojima su potencijalne žrtve žene budu uključene žene kao policijske istražiteljice, posebno u situacijama sumnje na seksualnu eksploataciju i prisilne brakove
- raditi na prevenciji stigmatizacije i umanjenju stereotipa prema ženama žrtvama trgovine u svrhu seksualne eksploatacije među službenim licima i u javnosti
- raditi na jačanju kapaciteta i specijalizaciji sigurnih kuća/skloništa za pružanje pomoći ženama žrtvama seksualne eksploatacije, imajući na umu višestruke oblike viktimizacije kojima su ove žrtve bile izložene zato što su žene (silovanje, fizičko nasilje, diskriminacija po osnovu spola, pružanje seksualnih usluga)
- osnažiti kapacitete profesionalaca u policijskim agencijama i tužilaštvima da razumiju traume seksualnog nasilja i posljedice koje trgovina ljudima u svrhu seksualne eksploatacije ima na žrtve i
- sačiniti specijalizirane programe pomoći za djevojčice žrtve prisilnih brakova u skladu s njihovim potrebama.

4.4. Osigurati posebnu zaštitu i pomoć djeci žrtvama trgovine ljudima

1. Unaprijediti identifikaciju i pomoć djeci žrtvama, i to:

- osigurati da svi akteri zauzmu proaktivan pristup i više rade na terenu kako bi identifikovali djecu potencijalne žrtve trgovine ljudima, te nastave posvećivati pažnju djeci na ulici, uz aktivno uključivanje gdje je potrebno, medijatora Roma
- pružati daljnje obuke policiji, tužiocima, nevladinim organizacijama, centrima za socijalnu skrb i stručnjacima za djecu, dajući smjernice za identifikaciju djece žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima, na temelju dogovorenog razumijevanja konceptata trgovine u svrhu prisilnog prosjačenja, prisilnog kriminala i ranih, dječijih ili prisilnih brakova
- osigurati da su dnevni centri za djecu koja žive i rade na ulici ili su u riziku da to postanu i centri za socijalni rad adekvatno finansirani i da su socijalni radnici adekvatno opremljeni resursima za djelotvorno postupanje kao privremeni zakonski skrbnici
- osigurati da djeca žrtve trgovine ljudima u cijeloj zemlji imaju koristi od odgovarajućeg smještaja, posebno uspostavljanjem specijalizovanih sigurnih kuća za djecu u svim područjima zemlje
- pojačati napore kako bi se osiguralo da djeca žrtve trgovine ljudima starija od 16 godina u praksi dobiju posebne mjere zaštite, poput mlađe djece, te osigurati da svi stručnjaci koji rade s djecom prođu odgovarajuću interdisciplinarnu obuku o pravima i potrebama djece

koju provode certifikovani predavači u okviru sistemskih rješenja ili putem ovlaštenih certifikacijskih kuća

- uspostaviti prihvatne stanice kao brza privremena rješenja za prijem djece potencijalnih žrtava trgovine ljudima
- uspostaviti mehanizam praćenja podrške djeci žrtvama trgovine ljudima tokom boravka u sigurnim kućama da dobiju potrebne servise (obrazovanje, zdravstvena zaštita, pravno savjetovanje, repatrijacija, reintegracija), ujedno i mehanizam izvještavanja o pruženim uslugama
- organizovati nastavu za djecu koja borave u sigurnim kućama i
- uspostaviti mehanizme za procjenu dobi djece izložene riziku od trgovine ljudima u skladu sa međunarodnim standardima, pravima djece i najboljem interesu djeteta.

4.5. Osigurati posebnu zaštitu stranaca žrtava trgovine ljudima

1. Stranci žrtve trgovine ljudima imaju specifična prava zaštićena međunarodnim i domaćim pravom, a da bi se osiguralo efikasno uživanje tih prava strancima koji su potencijalne ili identificirane žrtve trgovine ljudima, potrebno je:

- osigurati da stranci žrtve trgovine ljudima budu pravilno informirani o pravu na obnovljivu dozvolu boravka na humanitarnoj osnovi i pravu da traže i uživaju azil
- osigurati da se povratak žrtava trgovine ljudima iz Bosne i Hercegovine u njihove zemlje porijekla i iz inostranstva u Bosnu i Hercegovinu obavlja uz poštovanje prava, sigurnosti i dostojanstva žrtve i uz puno poštovanje načela najboljeg interesa djeteta
- osigurati poštovanje obaveze *non-refoulement* (zabrana vraćanja), prilikom odlučivanja o zahtjevima za azil osoba žrtava trgovine ljudima koje su pod rizikom da ponovo budu predmet trgovine ljudima ili drugog progona ukoliko bi bili vraćeni u svoje države porijekla ili boravka
- osposobiti nadležne institucije da efikasno provode postupke rane identifikacije potencijalnih žrtava trgovine ljudima među migrantima i
- osigurati odgovarajuće ljudske i finansijske resurse centrima za socijalnu zaštitu kako bi se pravovremeno i zakonito imenovali staratelji za djecu migranata bez pratnje i djecu migranata razdvojenu od porodica koja su žrtve trgovine ljudima.

4.6. Osnažiti mehanizme za pružanje pravne pomoći i besplatne pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima

1. Jačati organizacije civilnog društva koje pružaju besplatnu pravnu podršku žrtvama, bez obzira na njihov status boravka ili državljanstvo, na omogućavanju ostvarivanja pomoći u procesu podnošenja imovinsko-pravnih zahtjeva.

2. Poduzeti daljnje korake kako bi se olakšao i zajamčio pristup pravdi žrtvama trgovine ljudima, posebno osiguravajući:

- sistemsko pružanje pravne pomoći čim postoje indikatori da je osoba žrtva trgovine ljudima
- upoznavanje žrtava trgovine ljudima sa njihovim pravom na pravnu pomoć i da takva pomoć bude osigurana u ranoj fazi krivičnog postupka. U tom smislu, tužioc i policija trebali bi o pokretanju krivičnog postupka obavještavati sigurne kuće u kojima su smještene žrtve i zakonske starateljke dodijeljene djeci žrtvama trgovine
- jačanje uloge centara za pravnu pomoć u pružanju besplatne pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima. S tim u vezi, potrebno je uskladiti zakone o besplatnoj pravnoj pomoći

da žrtva trgovine bude kategorisana kao osoba sa pravom na besplatnu pravnu pomoć i ujednačiti kriterije za dobivanje besplatne pravne pomoći u centrima za pravnu pomoć u cijeloj zemlji

- adekvatno finansiranje nevladinih organizacija i centara za pravnu pomoć koji pružaju besplatnu pravnu pomoć žrtvama trgovine ljudima i
- poticanje da vlasti i advokatske komore provode obuku i specijalizaciju advokata za pružanje pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima, posebno djeci.

3. Uključiti pružaoce besplatne pravne pomoći (vladine i nevladine organizacije) u mehanizam upućivanja žrtava trgovine ljudima i sistem djelovanja protiv trgovine ljudima, te formalizovati finansiranje ove saradnje u okviru podrške žrtvama trgovine ljudima.

4.7. Unaprijediti obeštećenje žrtava trgovine ljudima

1. Uspostaviti mehanizme kako bi žrtvama trgovine ljudima bio zagarantovan efektivan pristup naknadi štete, posebno:

- putem sistemskog informisanja žrtava trgovine ljudima o njihovom pravu na traženje naknade štete u krivičnom i parničnom postupku kao i o postupku koji treba da slijede, te osigurati da im se od rane faze postupka pruži djelotvorna pravna pomoć kako bi to pravo ostvarili
- osiguravajući da prikupljanje dokaza o šteti koju je pretrpjela žrtva, uključujući finansijsku dobit od iskorištavanja žrtve ili gubitak koji je žrtva pretrpjela, bude dio krivične istrage s ciljem podupiranja zahtjeva za naknadu štete na sudu
- potpuno korištenje zakonodavstva o zapljeni i oduzimanju imovinske koristi, kao i međunarodne saradnje, kako bi se osigurala naknada štete žrtvama trgovine ljudima i osiguralo da imovina koja je oduzeta u krivičnom postupku bude vraćena žrtvi što je prije moguće
- pružanje podrške žrtvama u podnošenju zahtjeva za naknadu štete, uključujući osiguran pristup besplatnoj pravnoj pomoći i
- uključivanje teme obeštećenja žrtava u programe edukacije za advokate, tužioce i sudije.

POSEBNI CILJ 5 - PARTNERSTVO

Unaprijediti partnerstvo i saradnju između nadležnih institucija i ovlaštenih organizacija na svim nivoima vlasti u cilju efikasnijeg suprotstavljanja različitim oblicima trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini i na međunarodnom nivou

5.1. Poboljšati saradnju s civilnim društvom, sindikatima, privatnim sektorom i akademskom zajednicom

1. Uključiti u suprotstavljanje trgovini ljudima u okviru koordinacionih timova sve institucije, sa svih nivoa vlasti, koje u svojoj nadležnosti imaju neku od aktivnosti koja može doprinijeti prevenciji trgovine ljudima, krivičnom gonjenju trgovaca ljudima ili podrške i pomoći žrtvama trgovine ljudima.
2. Uključiti u suprotstavljanje trgovini ljudima u okviru koordinacionih timova, na svim nivoima vlasti ili kroz druge neformalne oblike zajedničkog djelovanja organizacije civilnog društva, privatni i poslovni sektor, sindikate, advokatske komore, akademsku zajednicu i druge oblike organizacija, kroz aktivnosti na prevenciji trgovine ljudima, krivičnom gonjenju trgovaca ljudima ili podrške i pomoći žrtvama trgovine ljudima.
3. Uključiti predstavnike Roma, aktivnih u borbi protiv trgovine ljudima, u procese odlučivanja u aktivnostima borbe protiv trgovine ljudima.

5.2. Unaprijediti međunarodnu saradnju

1. Nastaviti s naporima u ostvarivanju međunarodne saradnje sa drugim državama i međunarodnim i regionalnim organizacijama, te inicijativama na području suzbijanja trgovine ljudima, u prevenciji trgovine ljudima, istragama i procesuiranju krivičnih djela trgovine ljudima posebno u pogledu veće upotrebe zajedničkih istražnih timova u istragama slučajeva trgovine ljudima.
2. Uspostaviti saradnju i održavati redovne sastanke Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije sa udarnim grupama drugih zemalja, posebno u regionu, radi razmjene informacija i operativne saradnje u suzbijanju trgovine ljudima.
3. Razvijati međunarodnu saradnju u oblasti zaštite i pomoći žrtvama trgovine ljudima u cilju osiguranja odgovarajuće procjene rizika i sigurnog povratka žrtava trgovine ljudima u zemlju porijekla, kao i efikasnu reintegraciju žrtava.
4. Kontinuirano ostvarivati međunarodnu policijsku i tužilačku saradnju putem Interpola, Europolu, Frontexa, Eurojusta, Selec centra, Regionalnog centra MARRI i drugih organizacija, razmjenom informacija, koordinacijom aktivnosti, osnivanjem zajedničkih istražnih timova i drugim aktivnostima na suzbijanju međunarodne trgovine ljudima, te koristiti alate i servise Europolu i Interpola, naročito baze podataka i učiniti ih dostupnim policijskim tijelima u Bosni i Hercegovini.

5. Aktivno učestvovati i doprinosti uspješnom provođenju međunarodnih, regionalnih i globalnih operativnih akcija i projekata usmjerenih na identifikaciju žrtava i suzbijanje kriminaliteta povezanog s trgovinom ljudima, te učestvovati na međunarodnim i regionalnim skupovima.
6. Zaključivati sporazume o policijskoj saradnji u borbi protiv trgovine ljudima sa zemljama u regiji i drugim zainteresovanim zemljama.

5.3. Uključiti žrtve trgovine ljudima u borbu protiv trgovine ljudima

1. Uključiti osobe koje su doživjele trgovinu ljudima u procese razvoja politika suprotstavljanja trgovini ljudima i operativnih odgovora na trgovinu ljudima u cilju osnaživanja efikasnosti odgovora na trgovinu ljudima kroz razvijanje i provođenje djelotvornih mjera za sprečavanje trgovine ljudima, identifikacije i spašavanja žrtava i pružanju podrške u njihovom društvenom i ekonomskom oporavku, uvažavajući princip participacije, i omogućavanja unapređenja zaštite ljudskih prava i sloboda žrtava trgovine ljudima, smanjenja nejednakosti i društvenih sukoba, osnaživanja pojedinaca i grupa, i eliminacije marginalizacije i diskriminacije žrtava trgovine ljudima.
2. Provoditi redovne konsultacije Monitoring tima za praćenje implementacije strategije i koordinacionih timova za borbu protiv trgovine ljudima na svim nivoima vlasti sa organizacijama koje zastupaju žrtve trgovine ljudima i koje provode zagovaračke aktivnosti žrtava trgovine ljudima.
3. Podržati osnaživanje organizacija koje provode aktivnosti borbe protiv trgovine ljudima, koje predvode ili u koje su uključene osobe koje su doživjele trgovinu ljudima.